

Göç Kuramları ve Sosyal Hizmet Yaklaşımları

Hıdır APAK¹

Halime CETE²

GİRİŞ

1925'ten önce uluslararası tüm göçmenlerin %85'i Avrupadandı. Ancak 1960'lardan sonra bu durum değişmiş Asya, Afrika ve Latin Amerikadan göç akışları artmıştır. Böylece geleneksel göç ülkeleri farklılaşmış ve Batı Avrupa ülkelerinin çoğu hedef ülke haline gelmiştir. 1970'lerde Afrika ve Körfez ülkelerinden Avrupa ülkelerine göç akışı artmıştır. 1980'lerde göçler sadece Japonya'ya değil sanayisi gelişmiş diğer Asya ülkelerine de yönelmiştir. 1990'lara gelindiğinde göç küresel fenomen haline gelmiş, göç kuramları; göçün neden başladığını, nüfus akışlarını anlamlandırmayı ve kaynak ile hedef ülkeleri kapsayan göç rejimlerini formüle etmeye çalışmıştır (Massey, 1999, s. 34-35).

Göç kuramları odaklandıkları düzeylere (mikro, mezo, makro) göre sınıflandırılır. Göç kuramları mikro düzeyde bireysel kararlara (değerler, beklentiler, arzular vb.), mezo düzeyde sosyal ağlara ve makro düzeyde fırsat yapısına (ekonomik vb.) bağlı olarak göç kararlarında etkili olmaktadır (Hagen-Zanker, 2008). Morawska (2007)'a göre ise uluslararası göç makro ve mikro düzeylerde sınıflandırılır. Makro kuramlara; ikili işgücü piyasası kuramı, dünya sistemleri kuramı, itme-çekme kuramı örnek verilebilirken, mikro kuramlara; neoklasik ekonomi kuramı, yeni ekonomi kuramı, birikimsel nedensellik kuramı örnek gösterilebilir.

¹ Doç. Dr., Mardin Artuklu Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi/Sosyal Hizmet AD., hidirapak@artuklu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-2330-3093

² Doktora öğrencisi, Yalova Üniversitesi, halimecete@gmail.com, ORCID iD: 0000-0002-4285-0877

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmada göç hareketliliği kuramsal boyutuyla ele alınmıştır. Literatürde göç hareketliliğini kuramsal yönüyle ele alan çalışmalarda genellikle bütüncü bir kuram arayışının varlığı anlaşılmaktadır. Ancak karmaşık yapıya sahip göç hareketliliğinin tek bir kuramla açıklanabilmesi mümkün görülmemektedir. Bu minvalde göç hareketliliğini ulusal, uluslararası ve ulusötesi boyutuyla ekonomik, yapısalcı ve sosyokültürel boyutlarıyla ele alan kuramlar bulunmaktadır. Bu kuramların bazıları birbirlerine tepki olarak bazıları ise birbirini tamamlayarak veya geliştirerek var olan kuramlardır. Genel olarak kuramlar literatürdeki çeşitliliği arttırarak göçü anlamayı ve göç süreçlerindeki hizmeti geliştirmeyi sağlamaktadır. Söz konusu gelişim yaşam koşullarının (coğrafi, sosyal, kültürel) değişmesi ve buna bağlı olarak ihtiyaç ve sorunların farklılaşmasına göre şekillenmektedir.

Göç kuramlarını anlama ve geliştirme süreçlerinde göçün ana aktörleri olan göçmenler göz ardı edilmemelidir. Göçmenlere hizmetin sağlanabilmesi ve göç süreçlerinin yönetilebilmesi için sosyal hizmet gereklidir. Göçmen grubun genellikle hak ihlaline uğramış, incinebilir ve dezavantajlı konumda oluşu spesifik olarak insan haklarını merkeze alan, baskı ve ayrımcılık karşısında duran ve farklılıkları kabul eden sosyal hizmet yaklaşımlarını gerekli kılmaktadır. En temelde göç ve sosyal hizmet ilişkisini, göçmenler ile çalışmada mesleki bilgi ve beceri temelinde müdahalelerde bulunma şeklinde okuma yetersiz olup esasen göç hareketliliğini yönetebilmek olduğu anlaşılmalıdır. Göç yönetimi sağlanırken de insan haklarını merkeze alan, ayrımcılığı ve baskıyı reddeden ve kültürel farklılıkları kabul eden sosyal hizmet anlayışı gereklidir.

KAYNAKLAR

- Abdelaaty, L. (2021) The relationship between human rights and refugee protection: an empirical analysis. *The International Journal of Human Rights*, 25(10), 1704-1723.
- Adıgüzel, Y. (2022). *Göç sosyolojisi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Allport, G. W. (1954). *The nature of prejudice*. Addison-Wesley.
- Apak, H. ve Şimşek, R. (2022). İnsan hakları perspektifinden göçler. B. Kaldık (Ed.). *Ekonomik ve siyasal gelişmeler bağlamında küresel göçler içinde* (s. 201-217). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Balgopal, P. R. (2000). *Social work practice with immigrants and refugees*. New York: Columbia University Press.

- Bartram, D., Poros, M. V. ve Monforte, P. (2017). *Göç meselesinde temel kavramlar* (I. Ağabe-yoğlu Tuncay, Çev.). Ankara: Hece Yayınları.
- Castles, S. M. ve Miller, M. J. (2008). *Göçler çağı: Modern dünyada uluslararası göç hareket-leri* (B. U. Bal ve İ. Akbulut, Çev.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Coşkun, İ. (2012). Modernleşme kuramı üzerine. *İstanbul University Journal of Sociology*, 3(1), 289-314.
- Cox, P. ve Geisen, T. (2014). Migration perspectives in social work research: Local, nation-al and international contexts. *British Journal of Social Work*, 44(1), 57-73. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcu044>
- Çağlayan, S. (2006). Göç kuramları, göç ve göçmen ilişkisi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE)*, 17, 67-91.
- Çakır, S. (1991). Giresun'da kentleşme ve kentsel yerleşmelerin kademelenmesi, *Fırat Üniver-sitesi Dergisi (Sosyal Bilimler)*, 153-155.
- Çakır, S. (2011). Geleneksel Türk kültüründe göç ve toplumsal değişme. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24, 129-142.
- De Haas, H. (2008). *Migration and development: A theoretical perspective*. International Migra-tion Institute Working Paper no. 9. University of Oxford.
- Everett S. L. (1966). A theory of migration. *Demography*, 3(1), 47-57. <https://doi.org/10.2307/2060063>
- Faist, T. (2000). *The volume and dynamics of international migrati-on and transnational social spaces*. Oxford: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780198293910.001.0001>
- Fussell, E. (2010). The cumulative causation of international migration in Latin America. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 630(1), 162-177. <https://doi.org/10.1177/0002716210368108>
- Güzel, B. ve Gencer, T. E. (2021). Temel göç kuramları ve göçün değişen yüzü. Gencer, T.E. ve Güzel, B. (Ed.), *Göç, göçmenlerle çalışma ve sosyal hizmet içinde* (s. 41-73). Ankara: Nobel Yayınları.
- Hagen-Zanker, J. (2008). Why do people migrate? A review of the theoretical literature. *SSRN Electronic Journal*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.1105657>
- Healy, K. (2000). *Social work practices: Contemporary practices on change*. Sage Publicati-ons.
- Ife, J. (2017). *İnsan hakları ve sosyal hizmet, hak temelli bir uygulamaya doğru*. Ankara: Nika Yayınları.
- İçduygu, A., Erder, S. ve Gençkaya, Ö. (2014). *Türkiye'nin uluslararası göç politikaları, 1923-2013: Ulus-devlet oluşumundan ulus-ötesi dönüşümlere*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- King, R. (2012). *Theories and typologies of migration: an overview and a primer*. Willy Brandt Series of Working Papers in International Migration and Ethnic Relations 3/12, Malmö University, Malmö.
- Mabogunje A. L. (1970). Systems approach to a theory of rural-urban migration. *Geographical Analysis*, 2, 1-18.
- Massey D. S. (1990). Social structure, household strategies, and the cumulative causation of migration. *Population Index*, 56, 3-26.

- Massey, D. S. (1999). Why Does Immigration Occur? A Theoretical Synthesis. Hirschman, C., Kasinitz, P., Dewind J. (Ed.). *The handbook of international migration: The American experience*. içinde (s. 34-52). New York: Russel Sage Foundation.
- Massey, D. S., Arango, J., Hugo, G., Kouauoci, A., Pellegrino A. ve Taylor J. E. (1993). Theories of international migration: A review and appraisal. *Population and Development Review*, 19(3), 431-466.
- Morawska, E. (2007). *International migration: Its various mechanisms and different theories that try to explain it*. Malmö: Malmö University, Willy Brandt Series of Working Papers in International Migration and Ethnic Relations 1/07.
- Özyakışır, D. (2013). *Göç - kuram ve bölgesel bir uygulama*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Payne, M. (1997). *Modern social work theory*. London: Macmillan Press.
- Piore, M. J. (1979). *Birds of passage: Migrant labor and industrial societies*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Portes, A. ve Rumbaut, R. (1996). *Immigrant America: A portrait*. Berkeley, CA: University of California Press.
- Schiele, J. (1997). The contour and meaning of Afrocentric social work. *Journal of Black Studies*, 27, 800-819.
- Sheafor B. W. ve Horejsi C. J. (2015). *Sosyal hizmet uygulaması temel teknikler ve ilkeler*. Ankara: Nika Yayınevi.
- Sirkeci, İ. ve Göktuna-Yaylacı, F. (2019). Küresel hareketlilik çağında göç kuramları ve temel kavramlar İçinde *Kuramsal ve uygulama boyutları ile Türkiye’de sığınmacı, mülteci ve göçmenlerle sosyal hizmetler*. (s. 15-39). London: Transnational Press London.
- Stark, O. (1991). *The migration of labor*. Cambridge and Oxford: Blackwell.
- Şenol-Sert, D. (2016). Uluslararası göç yazınında bütüncü bir kurama doğru. Gülfer İhamur-Öner ve N. Aslı Şirin Öner (Ed.), *Küreselleşme çağında göç: Kavramlar içinde* (s. 29-47). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Tatlıcioğlu, O. (2019). Sığınma hakkının korunması bağlamında Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) politikaları üzerine bir değerlendirme. Ö. Altındağ, O. Tatlıcioğlu ve Y. Kryvenko (Ed.), *Current problems and approaches in social work* içinde (s. 51-64). IJOPEC Publication
- Tuncay, T. ve İl, S. (2006). Sosyal hizmette baskı karşıtı uygulama. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 17(2), 59-71.
- Urk, M. (2010). Göç ve insan hakları. *MSGSÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 108-119.
- Valtonen, K. (2008). *Social work and migration: Immigrant and refugee settlement and integration* (1st ed.). Farnham: Routledge.
- Viola, E., Biondo, E. ve Mosso, C. O. (2018). The role of social worker in promoting immigrants’ integration. *Social Work in Public Health*, 33(7-8), 483-496, <https://doi.org/10.1080/19371918.2018.1546252>
- Wallerstein, I. (1976). *The modern world-system: Capitalist agriculture and the origins of the European world-economy in the sixteenth century*. New York: Academic Press.
- Yalçın, C. (2004). *Göç sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yazan, Y. (2016). *Avrupa Birliği’nde yasadışı göç politikası türkiye örneği çerçevesinde insan hakları sorunsalı*. İstanbul: Milenyum Yayınları.
- Zastrow, C. (2013). *Sosyal hizmete giriş*. D. B. Çiftçi (Ed.). Ankara: Nika Yayınevi.